

TLAČOVÁ SPRÁVA č.26 - sezóna 2018/2019

O. Šoth: Štefánik hovoril o súčasnosti už pred sto rokmi

Režisér a choreograf o svojom druhom pohľade na významnú osobnosť slovenských dejín

Po desiatich rokoch sa v piatok 15. marca v úplne novej podobe vráti na javisko Historickej budovy Štátneho divadla Košice multimediálne tanečné divadlo M. R. Štefánik z autorskej dielne režiséra a choreografa Ondreja Šotha. Pred desiatimi rokmi získal Šoth za túto inscenáciu prestížne Krištáľové krídlo. V rozhovore hovorí o tom, v čom sa zmenil za desať rokov zmenil jeho pohľad na jednu z najvýznamnejších osobností nielen slovenskej histórie. Svetová premiéra novej inscenácie v košickom divadle je súčasťou osláv Roka Milana Štefánika, od ktorého tragickej smrti uplynie 4. mája 100 rokov.

K téme Milana Rastislava Štefánika sa vraciate po desiatich rokoch. Ako sa za desaťročie zmenil pohľad na túto osobnosť európskych a československých dejín?

Keď sme v roku 2009 pripravovali inscenáciu o M.R. Štefánikovi, bola vôbec prvou v divadlách na Slovensku a myslím si, že sme ňou inšpirovali ďalších tvorcov. Aj odvahou, že sme sa do toho vôbec pustili. Bol to náš vtedajší pohľad na jeho životný príbeh. Dnes už vnímame niektoré veci hlbšie a to sa v novej inscenácii odráža. Podieľajú sa na nej aj niektorí noví tvorcovia a interpreti, preto je iná. Pre mňa je na Štefánikovom osude zaujímavý jeho vzťah k otcovi, matke, k rodine. Je veľmi podobný príbehu Exuperyho či Franza Kafku. Sú to veľmi zvláštne prepojenia osobností, ktoré vychádzali z nie práve harmonického rodinného prostredia. Štefánik bol medzinárodný človek a mne osobne je ľúto, že jeho príbeh a najmä koniec jeho života sa dodnes manipuluje. V histórii Slovenska nepoznám hlbší príbeh, ako je ten Štefánikov a viem si predstaviť silný veľkofilm, ktorý by bol určite už nakrútený, keby bol Američan. V roku 2009 ma k vzniku inscenácie inšpirovali poznatky z kníh, múzeí, ale aj archívov, ktoré sme navštívili vo Francúzsku. Po desiatich rokoch je aj môj pohľad iný a tým pádom bude mať aj nový Štefánik inú tvár.

Môžete konkrétnejšie priblížiť, v čom bude ten pohľad hlbší a čo nové prinesie?

Keď človek číta knihu a potom ju číta o desať rokov znovu, tak v nej nájde veci, ktoré pred tým nevidel. Je to možno dané tým, že sa človek vyvíja a rozvíja a verím, že je tomu tak aj v mojom prípade. Keď sme robili inscenáciu v roku 2009, nerobil túto tému nik. Ani ako divadlo, ani ako niečo iné. Mali sme zložitú cestu, lebo sme sa nemali s čím konfrontovať či porovnávať. Dnes je pohľad v tom, že si ako človek uvedomíte problémy súčasnej Európy a sveta, problém migrácie a rôznych xenofóbnych a rasistických tendencií. A zrazu zistíte, že Štefánik o tom, čo tu dnes žijeme, hovoril pred viac ako sto rokmi. To sme si napríklad pred desiatimi rokmi neuvedomovali. On to jednoducho predpovedal. Zaujímavé je to, že na aktuálnosť jeho myšlienok upozorňovala Louise Weiss, jeho priateľka a jedna z prvých poslankyň Európskeho parlamentu, už na sklonku sedemdesiatych a počas osemdesiatych rokov minulého storočia. To na Slovensku málokto vie. Málokto vie aj to, že vďaka ženám, dosiahol istú pozíciu a zoznámil aj Masaryka či Beneša s významnými ľuďmi vtedajšej Európy. A v tom je zaujímavý. V tom, čo hovoril o dôležitosti istých vecí pre Európu, čo hovoril o tom, že napriek rôznym záujmom by Európa mala byť jednotná.

K choreografiám ste prizvali Maksyma Sklyara, ktorý s vami spolupracoval aj pred desiatimi rokmi. Nováčikom v tíme je Marek Šarišský. Scénu tentoraz pripravuje Juraj Fábry. To sú najzákladnejšie rozdiely oproti inscenácii z roku 2009. Priniesli noví členovia realizačného tímu aj nový pohľad?

Veľmi som si prijal, aby sa Marek Šarišský po Charlie Chaplinovi a Rodnej zemi opäť etabloval ako člen tvorivého tímu. Maksym tu rovnako robil už viacero choreografií. Juraj Fábry je môj dlhoročný spolupracovník a jeho scénografia je úplne iná ako bola pred desiatimi rokmi. To isté predstavenie, keď je autorské, sa jednoducho zopakovať nedá. Tak tomu bolo pred desiatimi rokmi, keď šlo o svetovú premiéru, tak tomu bude aj teraz. A v tom je ten pohľad iný. Pohľad, z ktorého má človek niekedy hrôzu, keď si uvedomí, že politika sa môže vymknúť demokracii a spravodlivosti. Vidíme to aj dnes. A neuveriteľné je to, že som si uvedomil, že tých tém - možno aj na nejakých protestov -, ktoré sme v divadle, urobili, je nesmierne veľa. Či už je to umelecká výpoveď proti rasizmu, fašizmu či politickej manipulácii. Touto linkou sa tiahne naša dramaturgia už roky a nový Štefánik bude tiež o tom. A pre mňa je hlavné, že inscenácia bude akýmsi mementom nielen pre mladých, ale aj pre starších - aby si vážili históriu a nekonšpirovali, neohýbali históriu a jej osobnosti. Musíme jednoducho vidieť výsledky a konkrétne činy. Pretože Štefánik je jeden z najvýznamnejších ľudí, má absolútne zásadný podiel na tom, že Československo vôbec vzniklo. Musíme mu jednoducho vzdať úctu. Mapovať našu históriu je veľmi dôležité. Som rád, že sme ako jediné baletné teleso na Slovensku reflektovali v inscenácii Rodná zem vznik Československej republiky a že napriek tomu, že nie sme „erbovou inštitúciou“, teraz - v Roku Milana Rastislava Štefánika - priblížime divákovi jeho osobnosť. Divadlo ako také by si malo históriu vážiť a v rámci dramaturgie prezentovať históriu v čase, keď je aktuálna.

Štefánik, ktorému je na Slovensku venovaný rok 2019, je napriek svojej nespornej historickej úlohe v dejinách Slovenska, Československa a Európy zdanlivo v úzadí záujmu. Prečo je to tak?

Je to pre mňa jednoducho nepochopiteľné. Nerozumiem tomu a je to pre mňa taká osobná paralýza. Mať osobnosť ako Štefánik, ktorá je európska a možno svetová a mať ju v podstate na okraji skutočného záujmu. Podieľal sa na mnohých veciach, ktoré prebiehali v Európe počas prvej svetovej vojny, pri rozpade Rakúsko - Uhorska, pri vzniku nových štátnych útvarov. Jeho príbeh je famózný a možno by mu svedčal veľkofilm, v ktorom by sa ľudia dozvedeli aj to, ako sa napríklad pri jeho ceste do Ruska za jeho prítomnosti menili režimy. U nás je to jednoducho tak. Sú ľudia, ktorí povedia, že folklór patrí komunistom, čo je tragické, ďalší povedia, že avantgarda patrí Američanom a niečo iné Rusom. To je taká slovenská malosť v rámci umeleckých smerov. To všetko patrí jednoducho nám, nášmu národu. Nie je to o tom, že sa zabával pospolitý ľud. Veď aj génus Mozart hral pre chudobných a jeho opery sú dnes považované za skvosty hudobnej histórie. Z môjho pohľadu je to akási stupidita malosti ľudí, ktorí sa nevedia pozeráť európskymi očami. Nevie, prečo je to tak.

Ktoré momenty zo života M. R. Štefánika sa objavia vo vašej inscenácii? Podľa obsadenia sa zdá, že diváci spoznajú jeho detstvo, život v Paríži, v Ríme, ale aj na Tahiti...

Vždy, keď robím inscenáciu o nejakom človeku, snažím sa vychádzať z chronológie jeho života. A stále si musím uvedomovať jedno, že ho robím pre diváka a nie pre seba. Vždy vychádzam z toho, že človek, ktorý príde do hľadiska, nečítal knihu, nepozná príbeh a nevie o tom nič. A keď príde do divadla, musí sa dozvedieť, z čoho tá ktorá osobnosť vyrástla. Jednoducho povedané, inscenácia je o ceste Štefánika bez ohľadu na to, koľkokrát vystúpil na Mount Blanc. Keby sme chceli ukázať všetko, čo za svoj krátky život prežil, tak by to bol šesťdielny divadelný seriál. Dnes si napríklad nikto neuvedomuje, že môžeme bez akýchkoľvek perzekúcií hovoriť po slovensky, že máme svoj štát, svoju zem. A za to sme určite vďační Štefánikovi.

V svojich autorských inscenáciách pravidelne siahate po príbehoch známych osobností - Sándor Márai, Charlie Chaplin, Denník Anny Frankovej. Rodí sa už nejaká nová vízia?

Mám už niekoľko rokov v hlave istú víziu, o ktorej mi hovoria, že je česká, na Slovensku neznáma. Je to určite príbeh československý a to že ho ľudia nepoznajú vyplýva jednoducho z toho, že sa o ňom

v školách neučia. Chcel by som znázorniť krivdu, nespravodlivosť a manipuláciu, s ktorými sa celý život zaoberám, na príbehu Milady Horákové. Jej príbeh ma fascinuje v tom, že niekto, kto pomáha obyčajným ľuďom v časech fašizmu a po vojne je populárny a je vzorom morálky, sa zrazu po zásahu Klementa Gottwalda ocitne na úplne opačnej strane. Ľudia uveria šíreným lžiam o jej špiónstve, ktoré sa vysielajú aj z dedinských rozhlasov a napokon ju obesia. Zmanipulovaní sú nielen ľudia, ale aj súd, a pre mňa je to stále nanajvýš aktuálna téma. Drieme vo mne a myslím si, že sa netreba báť o tom hovoriť.

7.3.2019

Svjatoslav Dohovič, web editor a PR